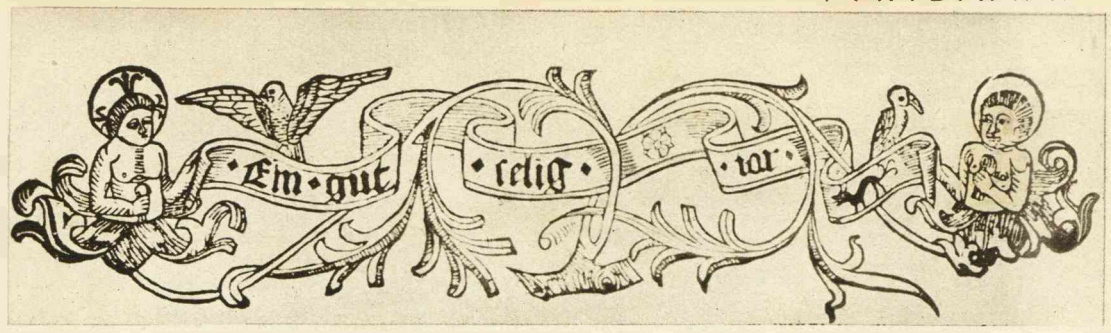

Eigenaardige Nieuwjaarskaart uit het midden der vorige eeuw.

Een merkwaardige Kalenderrand uit de 15e eeuw met den Nieuwjaarswensch: Ein gut selig jar.

met fluitjes en ratels het lawaai dezer drie musici verhoogde, door het stadje te trekken. Op veel plaatsen beiert de kerkklok. Op enkele plaatsen (we noemen b.v. Schoonhoven), speelt een muziekcorps.

Doch keeren we terug tot vroegere tijden. In de plaats van het nieuwjaarzingen, dat voornamelijk gericht was tot de meergegoeden om een drinkgeld (in den waren zin van het woord, los te krijgen), kwam het wenschen in anderen vorm, n.l. met de gedrukte heilwenschen.

Reeds in het begin der 17e eeuw ontstond deze gewoonte en het is nog niet zoo heel lang geleden, dat de laatste sporen verdwenen zijn. Het waren vooral de dienaren der stadsoverheid, die zich hierin op den voorgrond stelden. Geïnspireerd door de hoop om de goedgeefsche burgers mild te stemmen, waren het bijna steeds vleiende wenschen, die daarin voor de overheid en de burgerij werden uitgesproken. De meesten begonnen of eindigden met een motiveering van hun aanbieding, n.l. een herinnering aan het nut van den torenwachter, klapwaker of lantaarnaansteker, voor de gemeenschap.

Hoor b.v. wat de Rotterdamsche klapwakers van 1808 van zichzelf zeggen:

Wij, die in 't duist'ren van den Nacht,
Opdat geen kwaad U zou genaken,
Door onvermoeide en trouwe Wacht
Uw rust en veiligheid bewaken,
Wij brengen als voorheen, naar onzen duren pligt,
Aan Rotte's burgerij, ons kunsteloos gedicht.

Bijna geen stad in Nederland die van de 17e tot de 19e eeuw niet overstroomd is geworden met dergelijke nieuwjaarsgedichten, die volgens Ter Gouw hun oorsprong hebben in de gewoonte der rederijkerskamers om „met een stroom van jaarsdichten, liedekens en refereinen het nieuwjaar op te luisteren". Ook de nu nog gebruikelijke Schouwburg-wenschen van Thomasvaer en Pieternel zijn een overblijfsel van die gewoonte. Dat ook kinderen aan ouders, leerlingen aan meesters enz., hun wenschen tot „poëzie" verwrongen, ligt voor de hand. Dikwijls werden die versierd door eigenaardige randen. Een onzer illustraties toont b.v. een geheel uit krullen gevormde omranding. Vooral een zekere Schuuring uit

Een Nieuwjaarswensch in dichtvorm met een omranding van Bijbelsche tafereelen. (18e eeuw).

Rotterdam was een specialiteit in die omrandingskunst. Het archief te Rotterdam heeft er dan ook enkele in hare collectie nieuwjaars-prenten. (Onze foto's zijn naar prenten uit die collectie).

Het verdwijnen der prenten en van de nieuwjaarspoëzie behoeft niet betreurd. Hebben we er echter wat beters voor in de plaats gekregen in die naamkaartjes en ansichtkaarten?

* * *

Het is niet te verwonderen, dat bij de jaarswisseling, d.w.z. het aanbreken van een nieuwe, onbekende periode, het bijgeloof een grooten invloed uitgeoefend heeft op de menschen en dat daardoor vele eigenaardige gewoonten ontstaan zijn. De Germanen letten op den wind; kwam die uit het Westen, dan zouden er vorsten, uit het Zuiden, dan zou er volk, uit het Oosten, dan zou er vee omkomen. Kwam hij uit het Noorden, dan was het een voordeelig jaar! Laten we niet spotten met dit ongerijmde bijgeloof. In onzen tijd tiert het bijkans nog even welig! Gelooft men niet in veel streken, dat wat men op Nieuwjaar doet, geldt voor het geheele jaar? Staat men b.v. met Nieuwjaar laat op, dan is men 't geheele jaar een luilak. In Oberhessen trekt men een schoon hemd aan op Nieuwjaar, dan is men in 't heele jaar gevrijwaard voor kou-vatten! In Brandenburg neemt de handwerksman zijn werktuigen in de hand, dan heeft hij in 't heele jaar volop werk.

Zelfs aan hetgeen men eet wordt een verstrekkende beteekenis gegeven. In veel Duitsche plattelandsdorpen eet men op Nieuwjaar „Weisskraut". Dat brengt zilver in! Zoete spijzen beteekenen vreugde en vroolijkheid in 't komende jaar. Vandaar het veelvuldig gebruik van „Kuchen" enz. Die Kuchen hebben dan dikwijls figuurtjes. Ook in Twente komt die gewoonte nog voor, zonder het daaraan verbonden bijgeloof evenwel. Tenminste in de „Oude Tijd" staat dat niet vermeld. Daarin lezen we: „Op jaarsavond worden in Twente ijzerkoeken gebakken van meel, stroop en anijszaad. Dan krijgen de knechten en meiden, als nieuwjaarsgeschenk, elk een schotel vol van die koeken en nog een metworst met een groote roggestoet erbij en daarmee mogen ze naar hun ouders gaan om Nieuwjaar te vieren".

Dit artikeltje willen we besluiten met dankbaar gewag te maken van de hulp ons verstrekt in het Rotterdamsch Archief, het Leeskabinet en de Bibliotheek, terwijl Dr. Boekenoogen te Leiden ons zeer welwillend afbeeldingen uit zijn collectie afstond.

CORVÉE.

Huisje in de sneeuw langs den Meerenbergerweg te Bloemendaal. *(foto Tepe).*